

МЕХАНІЗМИ НЕОПРОТЕКЦІОНІЗМУ НА СУЧАСНИХ ТОВАРНИХ РИНКАХ

MECHANISMS OF NEOPROTECTIONISM IN MODERN COMMODITY MARKETS

Іщук Ю.А.

доктор філософії,

старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин,
Донецький національний університет імені Василя Стуса

Ishchuk Yuliia

Vasyl' Stus Donetsk National University

У статті висвітлено теоретичні засади формування політики неопротекціонізму на міжнародних товарних ринках. Розглянуто низку як позитивних, так і негативних ефектів та результатів неопротекціонізму. Визначено механізми неопротекціонізму на сучасних товарних ринках. Виокремлено драйвери неопротекціонізму, а саме: інформаційні асиметрії, технологічні асиметрії, асиметрії економічного розвитку, недобросовісна конкуренція, економічне суперництво, соціальні потрясіння, глобальні загрози. Проаналізовано середовище формування політики неопротекціонізму: угоди Світової організації торгівлі, некерована глобалізація та її наслідки, недобросовісна конкуренція багатонаціональних підприємств, фінансова криза. Угоди СОТ, які на інституційному рівні міжнародної економічної політики формують правила та умови торгівлі, з одного боку, та діяльність БНП, яка викривлює ринки – з іншого, актуалізують пошук альтернативних інструментів економічної політики на макrorівні, яка б уможливила набуття як країнами, що розвиваються, так і розвиненими країнами нових порівняльних переваг та збереження вже завойованих позицій.

Ключові слова: міжнародна торгівля, глобалізація, транснаціоналізація, міжнародна торговельна політика, неопротекціонізм, інструменти торговельної політики.

В статье высветлены теоретические основы формирования политики неопротекционизма на международных товарных рынках. Рассмотрен ряд как положительных, так и отрицательных эффектов и результатов неопротекционизма. Определены механизмы неопротекционизма на современных товарных рынках. Выделены драйверы неопротекционизма, а именно: информационные асимметрии, технологические асимметрии, асимметрии экономического развития, недобросовестная конкуренция, экономическое соперничество, социальные потрясения, глобальные угрозы. Проанализирована среда формирования политики неопротекционизма: соглашения Всемирной торговой организации, неуправляемая глобализация и ее последствия, недобросовестная конкуренция многонациональных предприятий, финансовый кризис. Соглашения ВТО, которые на институциональном уровне международной экономической политики формируют правила и условия торговли, с одной стороны, и деятельность БНП, которая искажает рынки – с другой, актуализируют поиск альтернативных инструментов экономической политики на макроуровне, которая сделала возможным обретение как развивающимися, так и развитыми странами новых сравнительных преимуществ и сохранение уже завоеванных позиций.

Ключевые слова: международная торговля, глобализация, транснационализация, международная торговая политика, неопротекционизм, инструменты торговой политики.

The article highlights the theoretical foundations of the formation of a policy of neo-protectionism in international commodity markets. A number of both positive and negative effects and results of neo-protectionism are considered. The mechanisms of neo-protectionism in modern commodity markets are determined. The drivers of neo-protectionism are highlighted, namely information asymmetries, technological asymmetries, asymmetries of economic development, unfair competition, economic rivalry, social upheavals, and global threats. The environment for the formation of a policy of neo-protectionism – the Agreement of the World Trade Organization, uncontrolled globalization and its consequences, unfair competition of multinational enterprises, the financial crisis is analyzed. The WTO agreements, which at the institutional level of international economic policy format the rules and conditions of trade, on the one hand, and the activities of the BNP, which distort markets, on the other hand, actualize the search for alternative instruments of economic policy at the macro level, which made it possible for both developing and developed countries of new comparative advantages and the preservation of already won positions.

The process of globalization is facilitated by free trade policy, which is gradually expanding the economic space for market access for producers and investors. Liberalization of trade policy, which is gradually expanding the economic space by opening access to the market of goods and capital, is complemented in the practice of both leading and emerging markets by neo-protectionist instruments of international trade regulation (not only to correct payment imbalances by restricting imports, but also to stimulate domestic producers). This controlled nature of free trade becomes a reaction to the accumulated imbalances of national interests in the field of goal setting and ways of implementing international economic policy, cyclical processes with the prevalence of their crisis, processes of de-globalization and unfair competition of multinational enterprises.

Key words: international trade, globalization, transnationalization, international trade policy, neo-protectionism, trade policy instruments.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. За останні 20 років міжнародна торгівля зазнала великої кількості політичних заходів у вигляді нетарифних обмежень, які регулюють доступ до ринків та забезпечують відповідність імпортованих товарів цілям державної політики, наприклад таким, як безпека споживачів. Ці заходи включають у себе не лише прикордонні заходи (квоти), а й внутрішню політику (субсидії), а також заходи, які мають вплив на торгівлю та відчуються по всьому ланцюгу маркетингу (стандарти, обмеження). Деякі нетарифні методи можуть бути націлені на експорт для його стимулювання або обмеження [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Проблемам міжнародної торговельної політики та функціонуванню міжнародних товарних ринків присвячено праці багатьох зарубіжних і вітчизняних учених: Н.В. Щербатюк, Н.В. Безрукової, М.Ю. Серпухова, В.Г. Панченко, Н.В. Резнікової, О.А. Іващенко, Н.А. Супрун, Т.Л. Бондарчук, Н.Г. Калюжної, О.О. Шевченко, О.І. Єрмакова, С.О. Білої, В.В. Венгер, К.С. Пугачевської.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є систематизація елементів механізму впливу неопротекціонізму на архітектуру міжнародних товарних ринків (драйвери формування неопротекціонізму, інструменти та способи імплементації політики, а також напрями трансформації міжнародних товарних ринків).

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Нетарифні обмеження стали центральним чинником, що визначає міжнародну торгівлю. Особливо це стосується доступу до ринків, вони все частіше стають частиною торговельних переговорів у Світовій організації торгівлі та впливають на політичний простір. Після поступового зниження тарифних бар'єрів у рамках багатосторонніх переговорів відповідно до Генеральної угоди про тарифи й торгівлю країни все частіше стали використовувати нетарифні методи, які раніше переважно використовувалися у сільському господарстві, яке було виключено з правил ГАТТ [1].

Н.В. Резнікова та О.А. Іващенко визначають, що «в умовах скорочення сукупного попиту на тлі рецесії світової економіки кожна країна намагається захистити національних виробників, використовуючи широке коло інструментів неопротекціонізму. Утім, з огляду на те, що зовнішньоекономічна політика – це лише похідна функція міжнародного статусу держави, який дає змогу її сповідувати, запровадження інструментів неопротекціонізму доступне великим відкритим економікам (здебільшого, репрезентованим розвиненими країнами). До інструментів неопротекціонізму відносяться: стандарти і вимоги, пов'язані із захистом життя і здоров'я населення, «добровільне» обмеження експорту, експортне кредитування тощо. Ці інструменти не є прямими і відкритими заходами, тому, з одного боку, вони не суперечать зовнішньополітичним інтересам уряду, з іншого – є ефективними заходами захисту національного експортера. Такий завуальований характер зазначених інструментів неопротекціонізму можна вважати головною причиною частих зловживань ними і використання їх навіть тоді, коли торгівля здійснюється без видимих ознак демпінгу, експортного субсидування та компенсацій» [6].

Для функціонування сучасного товарного ринку (XXI ст.) характерною є політика неопротекціонізму, яка включає у себе драйвери формування, інструменти, особливості застосування та трансформації, що відбуваються на товарних ринках під дією неопротекціонізму (рис. 1).

Вітчизняні вчені-економісти вказують на низку як позитивних, так і негативних ефектів та результатів неопротекціонізму. Виокремлюючи позитивні характеристики, вчені відзначають, що неопротекціонізм, зокрема:

- є ефективним механізмом державного регулювання економічного розвитку;
- забезпечує захист нових галузей промисловості від конкуренції з імпортерами;
- сприяє збільшенню зайнятості населення, яка зменшується через погіршення рентабельності імпортозаміщувальних виробництв;
- забезпечує незалежність національного виробника у стратегічно важливих галузях економіки та сприяє економічній безпеці країни.

Реалізація політики нового протекціонізму характеризується й певними недоліками, зокрема неопротекціонізм:

Рис. 1. Механізми неопротекціонізму на сучасних товарних ринках

Джерело: складено автором

– спричиняє диспропорційний розвиток вітчизняного виробництва;

– посилює податкове навантаження на вітчизняного споживача та виробника;

– стає причиною погіршення добросусідських відносин країни з торговельними партнерами, уведення торговельних санкцій та створює загрозу економічної блокади та торговельної війни;

– ускладнює взаємовигідний міжнародний поділ праці та інтернаціоналізацію виробництва [7].

Неопротекціонізм на сучасних товарних ринках формується завдяки таким драйверам, як: інформаційні асиметрії, технологічні асиметрії, асиметрії економічного розвитку, недобросовісна конкуренція, економічне суперництво (торговельні війни та економічні конфлікти), соціальні потрясіння (необхідність створювати робочі місця, вдаючись до так званого соціаль-

ного неопротекціонізму), глобальні загрози (екологічний неопротекціонізм, що проявляється шляхом як дерегуляції (в країнах, що розвиваються), так і регуляції (посилення стандартів розвиненими країнами)). Форма прояву неопротекціонізму – регуляторна конкуренція.

Середовищем формування політики неопротекціонізму є угоди Світової організації торгівлі, некерована глобалізація та її наслідки, недобросовісна конкуренція багатонаціональних підприємств, фінансова криза. Угоди СОТ, які на інституційному рівні міжнародної економічної політики формують правила та умови торгівлі, з одного боку, та діяльність БНП, яка викривлює ринки – з іншого, актуалізують пошук альтернативних інструментів економічної політики на макrorівні, яка б уможливила набуття як країнами, що розвиваються, так і розвиненими країнами нових порівняльних переваг та збереження

вже завойованих позицій. Запит на захист, який би не суперечив домовленостям, досягнутим на мегарівні міжнародної економічної політики, тим більше актуалізується під впливом глобальної фінансової нестабільності, іманентними проблемами якої стають кризи та спади.

1. Угоди Світової організації торгівлі

Світова організація торгівлі створена для сприяння лібералізації торгівлі, але водночас у членів СОТ є право на встановлення торговельних бар'єрів, включаючи імпорتنі мита. Така обмежувальна політика може бути використана для захисту життя або здоров'я людей, тварин, рослин, захисту споживачів, а також як протидія демпінгу.

СОТ санкціонує такі заходи, як антидемпінгове мито, компенсаційне мито, спеціальне захисне мито, санітарні і фітосанітарні заходи, технічні бар'єри в торгівлі. Країни-члени можуть використовувати ці заходи, якщо того вимагають обставини.

Як уважає Н.Г. Калюжна, «однією з актуальних проблем, які виникають у контексті підтримки СОТ та економічного зростання країн, є стрімке збільшення випадків порушення країнами умов вільної торгівлі внаслідок трансформації зовнішньоторговельної ліберальної політики в політику неопротекціонізму» [8].

На думку В.Г. Панченко, «новим протекціонізмом» називають тенденцію обходити правила СОТ, використовуючи лазівки в угодах та встановлюючи такі типи бар'єрів, які не регулюються відповідними угодами» [9].

Для більшості країн – членів СОТ характерним є дотримання неопротекціонізму і застосування різних його інструментів:

– субсидії вітчизняним компаніям: урядами країн надаються у вигляді допомоги для крупних проєктів, запобігають небажаному імпорту та зниженню цін, стимулюючи цим експорт;

– правила безпеки та охорона здоров'я: уряди здебільшого розвинутих країн застосовують ці правила для імпорتنих товарів, хоча для місцевих виробників не використовують такі жорсткі заходи перевірки;

– стандарти якості: урядами країн встановлюються жорсткі стандарти якості, що можуть стати недостижними для іноземних виробників;

– бюрократизм: застосовується для створення ускладнень експортно-імпоротної діяльності, наприклад у вигляді навмисного затримання на кордонах або в наданні експортером надто складного пакету документів;

– курс валют: використовується девальвація для стимулювання імпорту або експорту;

– добровільні експортні обмеження: негативно впливають і приносять шкоду країнам, що розвиваються, регулюють зобов'язання щодо обмеження «чутливих» для ринку цих країн продуктів.

Ці заходи доступні всім країнам для захисту їхніх внутрішніх секторів від недобросовісної

конкуренції, але скарги щодо застосування цих заходів можуть бути подані в орган з урегулювання суперечок СОТ, чий вердикт буде обов'язковим для членів. Робота СОТ в останні два десятиліття свідчить про те, що розвинені країни використовують ці заходи для обмеження імпорту з країн, що розвиваються.

Економічна міць та вплив Світової організації торгівлі на перебіг міжнародної торгівлі надзвичайно великі, адже членство в СОТ сьогодні є майже обов'язковою умовою для країн, що прагнуть інтегруватися у світове господарство. Водночас функції СОТ виходять за межі налагодження сприяння зовнішньоторговельному співробітництву та мають і політичне спрямування, що набуває особливої значущості за умов посилення неопротекціонізму провідних держав світу. Тому актуальною проблемою стає створення рівних умов для використання країнами норм торговельного права СОТ незалежно від ступеня їх геополітичної впливовості та забезпечення неупередженості рішень експертів організації щодо вирішення міждержавних торговельних конфліктів [8].

2. Некерована глобалізація та її наслідки

Глобалізація наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст., яка стала однією з головних рис світової економіки, сприяла виникненню в багатьох країнах проблеми пошуку нових методів та інструментів адаптації національної господарської системи до сучасних правил реалізації міжнародних економічних відносин [10].

О.І. Єрмаков зазначає, що «глобалізація світового господарства породила дві протилежні тенденції: неопротекціонізм і неофрїтредерство. До способів реалізації неопротекціонізму відносяться вибудовування адміністративних, фінансових, кредитних, технічних та інших бар'єрів не тільки окремими країнами, а й їхніми інтеграційними об'єднаннями» [11].

С.О. Біла стверджує, що: «повернення до «неопротекціонізму» формує ризику щодо перегляду сформованої системи міжнародного поділу праці, що може призвести до великих утрат ресурсів та капіталів, зростання зовнішньої заборгованості країн світу, настання глобальної «боргової кризи» у світових масштабах. І хоча перехід до «неопротекціонізму» дає змогу ще певний період часу забезпечити економічне зростання на старій технологічній основі, усе ж «неопротекціонізм» лише «відтермінує» для США та інших розвинених країн світу неминучість переходу до нової стадії постіндустріального розвитку, що ґрунтується на домінуванні системи NBIC-технологій, розвитку робототехніки» [12].

3. Недобросовісна конкуренція багатонаціональних підприємств.

Багатонаціональні підприємства сьогодні стають ядром і рушійною силою розвитку світової економіки, крім того, визначають тенденції та закономірності розвитку окремих національних господарств. Консолідація бізнесу, концентра-

ція виробництва, поява нових форм міжнародної кооперації, становлення внутрішньофірмової інтернаціоналізації, посилення ролі ділових союзів, альянсів, кластерів, агломерацій як форм міжфірмової інтеграції, розвиток фінансових інноваційних центрів та різноманітних мережевих структур – усе це руйнує систему всезагальної інтеграції та універсалізму як традиційних принципів глобалізації [13].

На думку В.В. Венгер, «БНП прагнуть максимізації прибутків за рахунок ренти і монополістичних переваг у певних країнах, інколи використовуючи навіть бюджетні фонди держав свого походження для експансії. Таким БНП важливий доступ до сировинних ресурсів і транспортних систем приймаючої країни. Це призводить до того, що:

– на внутрішньому ринку цих країн БНП створюють потужну конкуренцію місцевим компаніям, не даючи їм розвиватися;

– вільні переміщення фінансового капіталу БНП можуть підірвати стабільність національних валют і створити загрозу для національної безпеки країн, що розвиваються;

– БНП, маючи свій інтерес у країні, здатні насаджувати ідеологію, яка суперечить інтересам розвитку національного бізнесу, і пригнічувати розвиток національно-державних інтересів країни» [14].

Реалізація плану так званих країн «золотого мільярду» щодо формування єдиного глобального економічного простору та забезпечення у ньому свого лідерства нівелюється посиленням економічної міці й політичної ваги окремих БНП. На тлі зростання могутності корпоратократії цілком видимою стає загроза зниження значущості провідних країн для розвитку міжнародних відносин і втрати їхнього національного суверенітету. Означені тенденції транснаціоналізації викликають усе більше занепокоєння серед окремих політичних сил провідних країн світу, які вбачають у них загрозу для національної безпеки й економічного добробуту [13].

Окрім того, економічна потужність БНП може стати джерелом прихованих конфліктів із тими державами, на території яких здійснюється їхня діяльність. БНП лобіюють інтереси окремих державних високопосадовців або цілих політичних партій, підтримують формування економічних інтеграцій різних рівнів, можуть займатися хабарництвом [14].

Унаслідок транснаціоналізації економіка країн базування материнських компаній зазнає низки втрат: через перенесення виробництва до приймаючих держав (зазвичай, другого ешелону) занепадає національна промисловість, втрачається експортний потенціал країни, відбувається вивільнення значної частки робочої сили, підвищується безробіття, знижуються соціальний захист та добробут середнього класу. Окрім того, країна базування втрачає значну частину податкових платежів, у результаті зростає оподатку-

вання населення, малого й середнього бізнесу, скорочуються фінансові можливості реалізації програм державної підтримки та соціальної допомоги тощо. Однак основна загроза криється у тому, що посилення могутності БНП може коштувати економічного лідерства промислово розвиненим країнам світу [13].

4. Фінансова криза

Із початком світової фінансово-економічної кризи 2008–2009 рр. у більшості країн у торговельній політиці переважають протекціоністські заходи.

Післякризовий період та рецесія світової економіки призводять до швидкого розповсюдження ідей «неопротекціонізму». Багато в чому це пов'язано з прагненням розвинутих країн світу (США, Великобританії, країн ЄС) повернути виробництво на національні ринки, зберегти та затвердити статус лідерів світового економічного розвитку на віднайти цивілізовану протидію новим країнам-лідерам (КНР та ін.), що вдало скористалися перевагами «відкритості», наростити експорт. Насамперед ризик утрати традиційних ринків збуту для експортозалежних країн (унаслідок заходів «неопротекціонізму») може призвести до загострення торговельних війн, а у найгіршому випадку – до прагнень «установлення нового світового порядку» та «переділу світових ринків», що формує загрози розв'язування нових гібридних та «гарячих» локальних війн [12].

Відповідно до даних Global trade alert (незалежний моніторинг політик, що впливають на світову комерцію), від початку світової фінансово-економічної кризи (2009 р.) було зафіксовано близько 9 тис заходів, які впроваджували уряди країн для обмеження імпорту і стимулювання експортних товаропотоків. Натомість лише близько 3 тис заходів було спрямовано на лібералізацію торгівлі. Найбільший пік протекціоністських заходів відбувся з 2012 по 2015 р., але значну частину заходів досі не скасовано, отже, загальна кількість торговельних бар'єрів у світі продовжує зростати за накопичувальним підсумком (рис. 2).

Більшість протекціоністських заходів запроваджується найпотужнішими економіками світу, які мають найбільші частки на глобальному товарному ринку. Із 2009 по 2018 р. найпотужнішими економіками запроваджено протекціоністські заходи щодо міжнародної торгівлі товарами, зокрема: Китаєм – 2 604; США – 1 614; Німеччиною – 1 088; Індією – 847; РФ – 701; Аргентиною – 639; Бразилією – 598; Канадою – 513; Японією – 443 [16].

Основними неопротекціоністськими заходами, запровадженими у 2009–2018 рр., стали експортні та внутрішні субсидії, ввізні мита тощо (рис. 3).

Із рис. 4 видно, що найбільше протекціоністських заходів упродовж 2009–2018 рр. було застосовано щодо рослинних олій – 143, мета-

левих відходів – 82, основних неорганічних хімічних речовин – 43.

Усупереч зусиллям інститутів багатосторонньої торговельної системи і регіональних торговельних союзів перелік протекціоністських бар'єрів, що перешкоджають переміщенню товарів, послуг, капіталу та людей через національні кордони, збільшується. Підтвердженням цьому є практика використання традиційних мит і квот, технічних обмежень імпорту (шляхом упровадження норм безпеки чи стандартів, що відрізняються від тих, які практикують країни-експортери), а також фіскальних, законодавчих та адміністративних бар'єрів. До інструментів захисту внутрішнього ринку можна віднести також системи держпідтримки, держзакупівлі й державний монополізм в окремих секторах економіки [17].

Можна припустити, що якщо всі країни почнуть активно реанімувати ідеї неомеркантилізму, не існуватиме жодного дієвого багатостороннього механізму врегулювання конкуренції, держави становитимуть загрозу безпеці одна одній, використовуючи на власну користь преференційні торговельні блоки, маніпулювання валютами, дискримінацію іноземних компаній, субсидування національних компаній та блокуючи джерела сировинних ресурсів. Країни, яких найбільше звинувачують у реалізації неомеркантилістської політики (зокрема, Китай, Індію), найгучніше на міжнародних самітах висловлюються за відстоювання вільної торгівлі як джерела потенційних прибутків. Неомеркантилістська політика не обмежується «класичними» інструментами протекціонізму, що приймають захисні форми, виступаючи

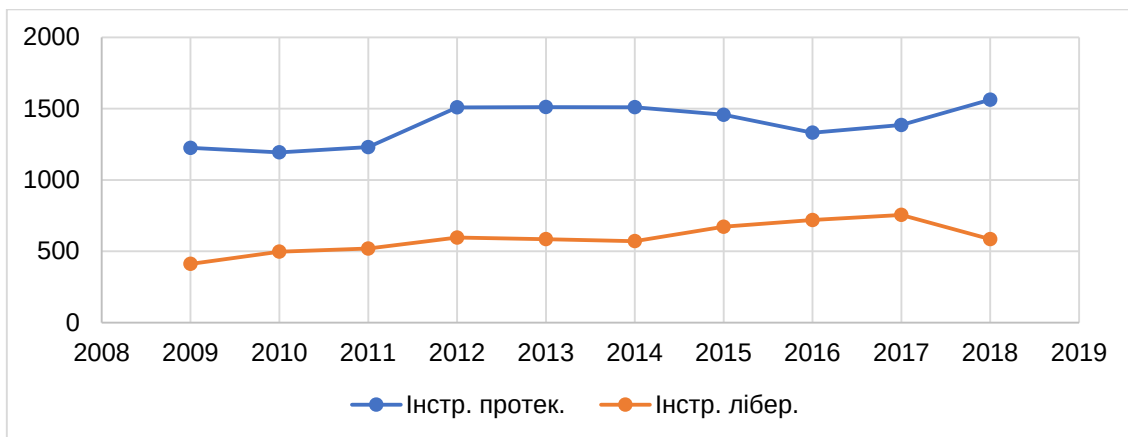

Рис. 2. Кількість застосованих інструментів торговельної політики з 2009–2018 рр. (%)

Джерело: побудовано автором на основі [15]

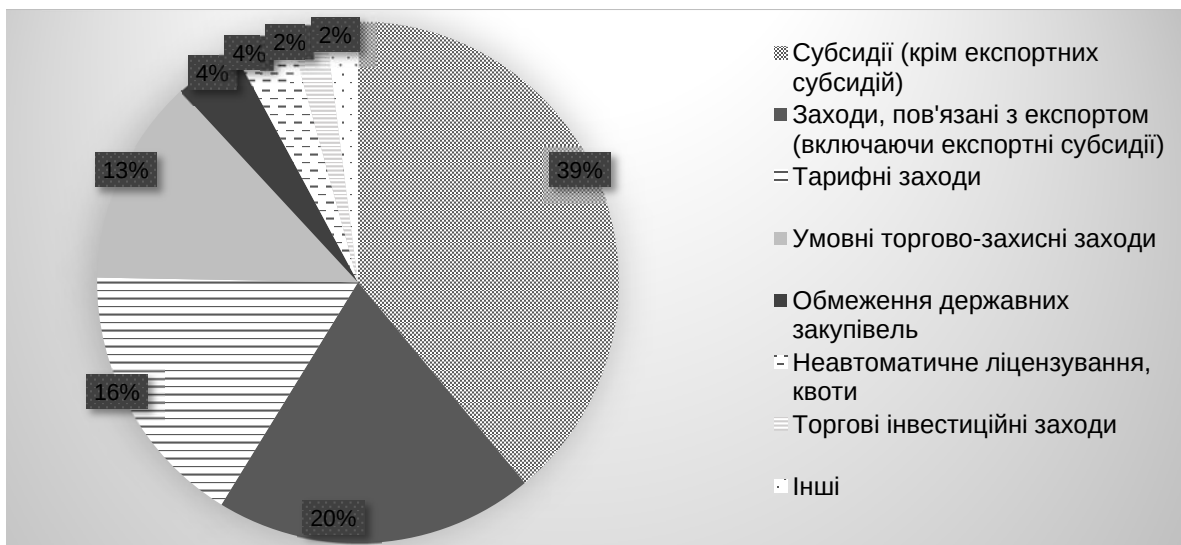
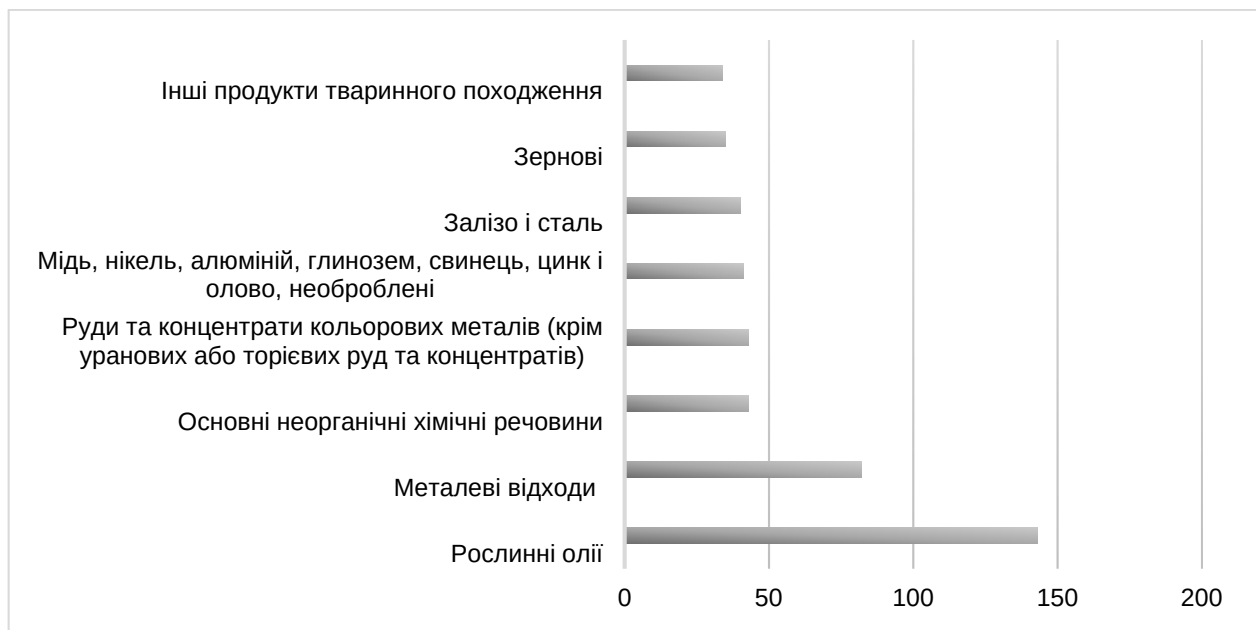

Рис. 3. Кількість протекціоністських заходів у 2009–2018 рр. (%)

Джерело: побудовано автором на основі [16]

Рис. 4. Сектори з найбільшою кількістю протекціоністських заходів, 2009–2018 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [16]

реакцією на екзогенні подразники, і містять маніпулятивний складник (вимоги до локалізації, маніпуляцію стандартами), і передбачає застосування інструментів неопротекціонізму, які розширюють, а не обмежують потенціал глобальних ринків (у разі стимулювання інновацій та створення відповідних інституційних умов для господарювання без прив'язки до резидентності господарюючих суб'єктів) [18].

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Процесу глобалізації сприяє вільна торговельна політика, яка поступово розширює економічний простір для доступу до ринку виробників та інвесторів. Лібералізація торговельної політики, яка поступово розширює економічний простір

шляхом відкриття доступу до ринку товарів і капіталів, доповнюється у практиці господарювання як провідних країн, так і країн із ринками, що формуються, неопротекціоністськими інструментами регулювання міжнародної торгівлі (не лише з метою корекції платіжних дисбалансів шляхом обмеження імпорту, а й для стимулювання національних товаровиробників). Такий керований характер вільної торгівлі стає реакцією на накопичені дисбаланси національних інтересів у сфері цілепокладання і способів реалізації міжнародної економічної політики, циклічні процеси з превалюванням їхніх кризових проявів, процеси деглобалізації та недобросовісної конкуренції багатонаціональних підприємств.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Іщук Ю.А. Застосування інструментів протекціонізму для вирішення торговельних проблем сучасності. *Перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях* : матеріали науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 27–28 вересня 2019 р. Херсон : Молодий вчений, 2019. С. 19–22.
2. Щербатюк Н.В. Класифікація заходів нетарифного регулювання. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 111–116.
3. Безрукова Н.В., Василенко М.В. Світові торговельні війни: особливості та наслідки. *Ефективна економіка*. 2015. № 6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_6_33. (дата звернення: 23.09.2021).
4. Серпухов М.Ю. Прихований протекціонізм як інструмент сучасної міжнародної торговельної політики. *Економіка розвитку*. 2013. № 4. С. 23–27.
5. Панченко В.Г., Резнікова Н.В. Неопротекціонізм як інструмент усунення внутрішньої суперечності лібералізму. *Ефективна економіка*. 2016. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_1_55 (дата звернення: 23.09.2021).
6. Резнікова Н.В., Іващенко О.А. Еволюція форм економічної експансії: неопротекціонізм як інструмент глобального домінування. *Економіка та держава*. 2016. № 4. С. 4–8.
7. Бондарчук Т.Л. Теоретичні аспекти сучасного неопротекціонізму. Організаційний комітет. 2017.

8. Калюжна Н.Г., Новік Н.О. Неопротекціонізм як чинник впливу на політику світової організації торгівлі, ББК 65+ 67я431, ISSN 2522-963X. 2019. С. 87
9. Панченко В.Г. Неопротекціонізм у міжнародній економічній політиці. Автореферати та анотації дисертацій 08.00.02. 2019. URL: <https://abstracts.donnu.edu.ua/article/view/7317> (дата звернення: 23.09.2021).
10. Шевченко О.О. Імперативи розвитку господарських систем сучасного світу. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2015. № 4. С. 102–107.
11. Єрмаков О.І. Інституційні механізми і інструменти розвитку зовнішньоекономічних зв'язків харчової галузі. *Культура народів Причорномор'я*. 2012.
12. Біла С.О. Новітні тренди розвитку глобалізаційних процесів. *Економічний вісник університету*. 2017. № 1.33. С. 7–15.
13. Супрун Н.А., Боднарчук Т.Л. Неопротекціонізм на сучасному етапі транснаціоналізації світової економіки. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки*. 2017. Вип. 12. Т. 1. С. 131–137.
14. Венгер В.В. Особливості формування та розвитку транснаціональних корпорацій в умовах глобалізації. *Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій*. 2019. № 2(4). С. 30–44. URL: <https://doi.org/10.32750/2019-0204> (дата звернення: 23.09.2021).
15. Global trade alert. URL: https://www.globaltradealert.org/global_dynamics/area_goods/year-to_2018/flow_export (дата звернення: 23.09.2021).
16. Global trade alert. URL: <https://www.globaltradealert.org/reports> (дата звернення: 23.09.2021).
17. Пугачевська К.С. Глобальні торговельні регулятори: роль та функції. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2017. № 23. С. 225.
18. Панченко В., Резнікова Н. Від протекціонізму до неопротекціонізму: нові виміри ліберального регулювання. *Міжнародна економічна політика*. 2017. № 2.2(27). С. 95–117.

REFERENCES:

1. Ishchuk Yu.A. (2019) Zastosuvannya instrumentiv protektsionizmu dlia vyrishennia torhovelnykh problem suchasnosti [Zastosuvannya instrumentiv protektsionizmu dlia vyrishennia torhovelnykh problem suchasnosti] *Proceedings of the Perspektyvy rozvytku novoi ekonomiky na svitovomu, derzhavnomu ta rehionalnomu rivniakh: materialy naukovy-praktychnoi konferentsii*. (Zaporozhye 27–28 veresnia 2019 r) Kherson : «Molodyi vchenyi», pp. 19–22.
2. Shcherbatiuk N.V. (2012) Klasyfikatsiia zakhodiv netaryfnoho rehuliuвання [Classification of non-tariff regulation measures]. *Chasopy Kyivskoho universytetu prava*, no. 2, pp. 111–116.
3. Bezrukova N.V., Vasilenko M.V. (2015) Svitovi torhovelni viiny: osoblyvosti ta nasliedky [World trade wars: features and consequences]. *Efektivna ekonomika*, no. 6. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_6_33 (accessed 23 September 2021).
4. Serpukhov M.Yu. (2013) Prykhovanyi protektsionizm yak instrument suchasnoi mizhnarodnoi torhovelnoi polityky [Hidden protectionism as a tool of modern international trade policy]. *Ekonomika rozvytku*, no. 4, pp. 23–27.
5. Panchenko V.H., Reznikova N.V. (2016) Neoprotektsionizm yak instrument usunennia vnutrishnoi superechnosti liberalizmu [Neoprotectionism as a tool for eliminating the internal contradictions of liberalism]. *Efektivna ekonomika*, no. 1. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_1_55 (accessed 23 September 2021).
6. Reznikova N.V., Ivashchenko O.A. (2016) Evoliutsiia form ekonomichnoi ekspansii: neoprotektsionizm yak instrument hlobalnoho dominuvannya [Evolution of forms of economic expansion: neoprotectionism as an instrument of global domination]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 4, pp. 4–8.
7. Bondarchuk T.L. (2017) Teoretychni aspekty suchasnoho neoprotektsionizmu [Theoretical aspects of modern neoprotectionism]. Orhanizatsiinyi komitet.
8. Kaliuzhna N.H., Novik N.O. (2019) Neoprotektsionizm yak chynnyk vplyvu na polityku svitovoi orhanizatsii torhivli. [Neoprotectionism as a factor influencing the policy of the world trade organization]. ББК 65+ 67я431, ISSN 2522-963X, pp. 87.
9. Panchenko V.H. (2019) Neoprotektsionizm v mizhnarodnii ekonomichnii politytsi. [Neoprotectionism in international economic policy] (PhD Thesis). Available at: <https://abstracts.donnu.edu.ua/article/view/7317> (accessed 23 September 2021).
10. Shevchenko O.O. (2015) Imperatyvy rozvytku hospodarskykh system suchasnoho svitu [Imperatives of development of economic systems of the modern world]. *Problemy i perspektyvy rozvytku pidpriemnytstva*, no. 4, pp. 102–107.
11. Yermakov O.I. (2012) Instytutsiini mekhanizmy i instrumenty rozvytku zovnishnoekonomichnykh zviazkiv kharchovoi haluzi [Institutional mechanisms and tools for the development of foreign economic relations of the food industry]. *Kultura narodov Prychornomoria*.
12. Bila S.O. (2017) Novitni trendy rozvytku hlobalizatsiinykh protsesiv [The latest trends in the development of globalization processes]. *Ekonomichnyi visnyk universytetu*, no. 1.33, pp. 7–15.
13. Suprun N.A., Bodnarchuk T.L. (2017) Neoprotektsionizm na suchasnomu etapi transnatsionalizatsii svitovoi ekonomiky [Neoprotectionism at the present stage of transnationalization of the world economy].

Visnyk Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka. Ekonomichni nauky, vol. 12, no. 1, pp. 131–137.

14. Venher V.V. (2019) Osoblyvosti formuvannia ta rozvytku transnatsionalnykh korporatsii v umovakh hlobalizatsii [Features of formation and development of transnational corporations in the context of globalization]. *Yevropeyskyi naukovyi zhurnal Ekonomichnykh ta Finansovykh innovatsii*, no. 2(4), pp. 30–44. Available at: <https://doi.org/10.32750/2019-0204> (accessed 23 September 2021).

15. Global trade alert. Available at: https://www.globaltradealert.org/global_dynamics/area_goods/year-to_2018/flow_export (accessed 23 September 2021).

16. Global trade alert Available at: <https://www.globaltradealert.org/reports> (accessed 23 September 2021).

17. Puhachevska K.S. (2017) Hlobalni torhovelni rehulatory: rol ta funktsii [Global trade regulators: role and functions]. *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu*, no. 23, p. 225.

18. Panchenko V., Reznikova N. (2017) Vid protektsionizmu do neoprotektsionizmu: novi vymiry liberalnoho rehuliuвання [From protectionism to neo-protectionism: new dimensions of liberal regulation]. *Mizhnarodna ekonomichna polityka*, no. 2.2 (27), pp. 95–117.